

Alma Karlin – državljanka sveta

V. M.

Pred 120 leti se je rodila pisateljica in svetovna popotnica Alma Karlin (umrla je pred 50 leti). Založba Mladinska knjiga je ob teh dveh obletnicah izdala monografijo *Alma M. Karlin, državljanka sveta* avtorice Jerneje Jezernik.

Svetina, kjer je pokopana Alma Karlin

Ko se je Alma Karlin leta 1889 rodila v Celju, so jo previdno imenovali Dušica (Alma), da ne bi upihnili nežne lučke njenega življenja, saj se je rodila s hudo telesno okvaro. V času njenega rojstva sta bila roditelja že v zrelih letih, oče je bil avstro-ogrski oficir, mama pa učiteljica v nemški šoli v Celju. Ko je Alma odrasla, se naučila desetih jezikov ter se uporniško osvobodila meščanskih spon in pravil, kakšna bi morala biti kot spodobna ženska z začetka 20. stoletja, in se odpravila po svetu. Najprej na študij v London, med prvo svetovno vojno v Skandinavijo, med letoma 1919 in 1928 pa je brez spremstva prepotovala kar pet celin, čeprav se je potem zaradi vseh naporov na poti vrnila domov skoraj kot telesna razvalina, duševno utrujena, pa vendar še vedno zelo delavna. O svojih

dogodivščinah in doživetjih je pisala za več kot trideset časopisov, ki so ob njene nenavadne popotniške zapise radi pripisali, da je Alma M. Karlin »prva ženska, ki je na začetku 20. stoletja sama prepotovala cel svet«.

»Kolumbova hči« »Kolumbova hči« je v toku miselnosti tedanjega časa in s tipičnimi predsodki belcev tiste dobe res potovala po svetu z »evrocentrično samoumevnostjo« in zazrtostjo v svojo evropejskost, hkrati pa vendar tudi tako, da je znala izluščiti duhovna jedra mnogih ljudstev povsod po svetu, saj je tuje kulture, vsa svetovna verstva in vraževerja preučevala s pretanjenim občutkom in z obilo radovednosti.

Njene potopisne knjige – *Samotno potovanje*, *Urok južnega morja* in *Doživeti svet* – so ji prinesle uspeh in priljubljenost,

saj so zanimivo, doživeto, drzno opisovale in prikazovale tuje, za Evropo eksotične dežele. Z njimi je Karlinova postala ena najbolj branih nemško pišočin avtoric potopisov 30. let 20. stoletja.

Svobodna ženska S svojimi pogledi na življenje je bila telesno, duševno in duhovno svobodna ženska daleč pred svojim časom. Ker pa ji je kot izraziti upornici

Pisateljica in popotnica Alma Karlin

zoper številne ženske stereotipe v realnem življenju večkrat sploštel, si je na koncu raje izbrala drug ideal: duhovno razvito bitje brez spola. »Nisem nobena dama, sem le posrečeno tisto,« je zapisala v svoji zasebni korespondenci, ker je svojo ženskost občutila kot prekletstvo.

V svojem drugem ustvarjalnem obdobju se je Karlinova posvetila predvsem pisanju poljudnoznanstvenih in literarnih del, predvsem zgodb, novel in romanov z eksotičnim in duhovnim ozadjem, vendar ji to ni prineslo večjega uspeha in literarnega priznanja, čeprav jo je švedska pisateljica Selma Lagerlöf za delo *Svetlikanje v mraku* predlagala celo za Nobelovo nagrado.

Njena predanost literarnemu ustvarjanju je bila neusahljiva: »Pisala bom v svojih svetlih in temnih dneh, dokler mi Gospod nekoč ne bo vzel peresa iz rok. Za pisanje smo mi pisatelji pač rojeni, boriti se in stradati moramo tako dolgo, dokler jasno je dokažemo, da je umetnost tisto najvišje našega srca.«

Alma je imela tudi umetniško žilico za risanje, o čemer pričajo njene številne risbe z rastlinskimi in drugimi motivi, opravila je pomembno poljudnoznanstveno delo, saj je njena *Mistika Južnega morja* kljub amaterski izobrazbi na tem področju eden pomembnejših dosežkov svetovne antropologije tedanjega časa, znana pa je bila tudi po svoji zbirateljski vnemi.

Nacisti in komunisti Čeprav je bila vzgojena v nemškem (staroavstrijskem) duhu ter je svoja objavljena in neobjavljena dela pisala izključno v nemškem jeziku, ni bila nemškutarka. Nasprotno. V času nacizma je na svojem domu v Celju po svojih najboljših močeh pomagala protinacističnim

emigrantom ter bila zelo kritična do delnega in zaslužujočega Hitlerjevega tretjega rajha, tako da so nacisti njene knjige uvrstili na seznam prepovedanih knjig.

Med vojno se je zaradi nemških pritiskov morala umakniti v partizane, vendar se je tam že na začetku po pravem čudežu rešila, da je niso umorili (po naključju jo je srečala neka ženska, ki jo je poznala in se je zavzela zanjo, da je niso ustrelili). Tudi kasneje so jo komunisti želeli vpreči v svoj propagandni voz. Konec vojne je pričakala v Dalmaciji in se kmalu vrnila domov v Celje. Po vrnitvi se je morala preseliti na obrobje mesta, saj je bila njena rojstna hiša zaradi bombardiranja močno poškodovana. Toda tudi iz novega domovanja se je morala s prijate-

ci začeli odkrivati, jo priznavati in celo občudovati ter izdajati njene knjige. Napisani in odigrani sta bili gledališki predstavi, postavljene muzejske razstave in posnet dokumentarno-igrani film, ki smo ga na nacionalni televiziji gledali 14. oktobra. Zdaj smo s knjigo *Alma M. Karlin, državljanka sveta* dobili še zelo lepo monografijo o njej. Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Celje, skrbi za prenovno njenega poslednjega domovanja na Pečovniku št. 44.

Zapuščina Zapuščino Alme M. Karlin, ki obsega rokopise, številne tipkopise z literarno in poljudnoznanstveno vsebino, zasebno korespondenco z več kot 500 rednimi dopisovalci, pisma bralcev, recenzije njenih potpisnih in literarnih del v nemških, avstrijskih, angleških in v novejšem času tudi slovenskih časopisih, poslovno korespondenco v glavnem z nemškimi založniki, notne zapise in herbarije, pesmi z duhovno vsebino, zbirko razglednic, ki jih je zbrala med svojim osemletnim potovanjem okoli sveta (1919–1928), fotografije, številne barvne in črno-bele skice, ilustracije in risbe z večinoma rastlinskimi motivi, zanimive etnografske predmete in predmete za vsakdanjo rabo iz vseh delov sveta danes hranijo različne ustanove.

Monografija Knjiga *Alma M. Karlin, državljanka sveta* prvič na Slovenskem celovito osvetljuje življenje in bogato literarno delo Alme Maximiliane Karlin, pisateljice, svetovne popotnice, poliglotke in polihistorke. V posameznih poglavjih je predstavljeno njeno nenavadno otroštvo, njena mladost, prva potovanja in raziskovanja po Evropi, svetovno popotovanje med letoma 1919 in 1928, njena potopisna in literarna dela, obdobje po letu 1930, ki je bilo obarvano s knjižnimi uspešnicami in slavo po vsej Evropi, njeno sodelovanje s prijateljico, slikarko in literarno menedžerko Theo Schreiber Gammelino, njen pacifistični boj proti nacizmu in partizansko obdobje ter njena teozofija.

Njeni življenjski zgodbi, ki bi bila nenavadna in izjemna tudi

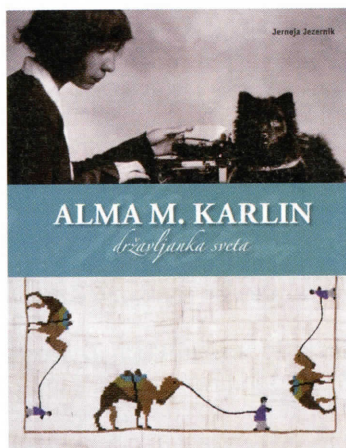

Grob Alme Karlin na Svetini

danes, sto dvajset let po njenem rojstvu, so dodani novi prevodi iz njene literarne zapuščine. V monografiji so tudi pričevanja ljudi, ki so jo poznali iz časov, ko je živela na Pečovniku pri Celju, in misli umetnic, ki sta jih navdihnili Almina osebnost in delo. Raziskana in predstavljena pa je tudi doslej širšemu krogu bralcev še neznana Almina literarna in osebna zapuščina ter gradivo, ki ga hranijo različne ustanove: fotografije, rokopisi, Almine risbe, razglednice in predmeti, ki jih je zbirala in pri-

nesla s petih celin z željo, da bi bili nekoč zbrani v muzeju.

Avtorica knjige Jerneja Jezeršek, slovenistka in nemčistka, prevajalka in publicistka, je velika poznavalka življenja in dela Alme Karlin. Že vrsto let raziskuje njeno intelektualno zapuščino tako v Sloveniji, kjer je Alma živela, kot v Nemčiji, kjer je Karlinova v času svojega življenja objavila večino knjig in časopisnih prispevkov. V slovenščino je prevedla njeni knjigi *Smrtonosni trn in druge nenavadne zgodbe iz Peruja in Paname* ter *Japonske novele*. **D**

ljico Theo Schreiber Gammelino izseliti, saj je komunistični režim hišo nacionaliziral. Zatekli sta se v uborno zidanico v strminah Pečovnika južno od Celja.

Mol in odkritje Alma Karlin je konec vojne dočakala že bolna. Po vojni je s prijateljico Theo živela v veliki revščini, popolnoma zapostavljena oz. nepriznana. Umrla je 14. januarja 1950. Pokopana je želela biti na Svetini, vasi v hribih jugovzhodno od Celja, ki je znana po mogočni gotski cerkvi, kamor sta s Theo hodili na sprehode. Njeno krsto so na pokopališče peljali na lojtrnem vozu. Prijateljica Thea jo je preživela za 33 let; umrla je leta 1988 in je pokopana v istem grobu kot Alma.

Po smrti je bila Alma Karlin popolnoma zamolčana. Šele v 90. letih, z demokracijo, so jo Sloven-

Sprejmete izziv?

DEMOKRACIJA

Med svoje sodelavce želimo povabiti mladega, prodornega in raziskovalnega novinarja ali študenta novinarstva z veliko mero naravnega talenta za ta poklic, ki bi se želel s svojim delom dokazati slovenski javnosti!

Oblika sodelovanja in plačilo po dogovoru. Cenjene ponudbe z življenjepisom in zamišljenim programom svojega dela pošljite na naslov: Nova obzorja, 1000 Ljubljana, Mivka 25 ali elektronski naslov: urednik@demokracija.si.